

Tigduda Tazzayrit Tamagdayt Tayerfant n Lezzayer

Aylif n Uselmed Unnig d Unadi Ussnan

Tasdawit n Wakli Muħend Ulhaġ Tubiret

Tamezedayt n Tutlayin

Agezdu n Tutlayt d Yidles Tmaziyt

Akatay n Taggara n Turagt

Deg Tasnilest tamaziyt

ASENTEL

Aglam asnislantimeslayt nyimecddalen

Syur unelmad:
QASI MEXLUF

S Lmendar n Mass:
CEBBIB NABIL

Aseggas asdawan

2013/2014

Asenemmer

Tanemmirt s tusda i:

- ✓ ***Mass CEBBIB Nabil i d-yezgan di lmendad n tezrawt-agj, s tamiwin, s uwelleh d useyti, si tazwara almi d taggara.***
- ✓ ***I yemsulya d temsulya i ay ieawnen nesbed-d amud n tezrewt, yal yiwen s yisem-is.***
- ✓ ***I yiselmaned-iw n tutlayt d yidles n tmaziyt i yes d-niwed yer uswira.***
- ✓ ***Akk i wigad d tigad i ay-d-yefkan afus yal yiwen s wayen i wumi yezmer, s cwit ney s watas.***

Abuddu

Ad buddey leqdic-agī:

- ✓ *I jida as-yeefu yellu, iyi gren tahekkuct n wul yer unadi d usteqsi.*
- ✓ *I yemma d yessetma i yer d-lemdey taqbaylit.*
- ✓ *I tin iyi ġġan ad bedley asenfar n tudert-iw seg wanda ur tezri.*
- ✓ *I yixulaf Yuba d Mayas asirem n uzekka.*

Tabdert

Lqum-nni n zik yecced

Tawacda tseffed

Muqlet yer sdat tura

Zik wa ihedder-it i wayed

Assa di lkayed

Ad t-d-afen ineggura

AT MANGELLAT Lewnis

Agbur:

Agbur

Tazwart tamatut	8
Afran n usentel	9
Iswi n usentel	9
Tamukrist	10
Turdiwin	10

I- Ixef amezwaru: tasnarrayt

1- Asisen n wamud	12
a- Tarakalt	12
b- Amezruy	12
2-Agbur n wamud	14
3- Asisen n yimsulya	14
4- Tarrayt tazrayant	15
5- Tarrayt n tesleqt	16

II- Ixef wis sin: Timidranin tizrayanin

1- Tanfaliyin tukrifin	20
2- Timsislit	21
a- Timsislit timsusrut	21

Agbur:

b- Timsislit tasenselt	21
c- Timsislit timseblidt	21
3- Imesla	22
4- Tiyra	22
5- Tizgenayriyin	23
6- Trgalin	23
a- Asismel n tergalin ilmend n ususru	23
b- Asismel n tergalin ilmend n wadeg	23
7- Tisnislit	26
a- Tasenmeslict	26
b- Tasnizlit	26
c- Ameslic	26
d- Tameskalt	26
e- Agrimesla	27
f- Ijerriden imsegarradanen	27
g- Tayunin taddayin	27
h- Asenfel/ amriri	28

Agbur:

i- Asedger	28
j- Arawes	28

III. Ixef wis krad: Tasleđt

1- Tasleđt n tiyra	30
2- Tasleđt n tergalin	32
3- Tasleđt n tzegnayriyin	42
4- Tira timsislit d tesnislit	42
-Tagarayt tamatut	57
-Tiybula	

Tazwart tamatut:

Tazwert tamatut

Tutlayin akk akken ma llant ur krifent ara, ttbeddilent, ttnerint, kerrint, yal yiwit d ubrid i tuy, yal ta temxallaf yef tayed, s tsebbiwin tirakalanin, tinmezranin, tinmettiyin, tidamsanin ney tisertanin. Tamaziyt s umata d teqbaylit daya, ur teslik ara i ulugan-agı, tizrawin i d-yellan fellas-si tigad n yefransisen alama d tigad n wass-a, mmeslayent-d yef umgirred yellan di tmaziyt di krad n yeswiren: tajerrumt, tasnislit, amawal. Wigi d isfernen itt-yeğgan tebda d ttantaliwin ney d timeskal s tenfalit tasnilestmettit, i yebdan dayen d timeslayin yaş akken yer yimaziyen asemmi taqbaylit, tacawit, tatergit, tamzabit, tacelhit, tasiwit, tarifit d tiyad, yella yagi, yezwar tizrawin tisnilsanin, yebna ahat yef uhulfu s umgirred gar-asent s umata bla ma meyzen s telqay şşenf ney aswir n umxallef.

Leeqab-agı yella-d atas n umeslay d useqdec n kra n tmidranin tisenilestmettiyin yer imusnilsen am: usmezday, asagnu, asemsawi n tutlayt tamaziyt, iswi-nsen d tiwdin yer lebni d useqdec n yiwit n tutlayt “Tamaziyt” ara yezdin akk tantaliwin d tmeslayin-is. Cyel am wagi mačči d afessas, imi yehwağ krad n tewtilin; 1- Tamusni talqayant tukmilt n tulmisin tisnilsanin n yal tantala n yal tameslayt; 2- Tilin n lebyi asertan; 3- Aheggi n wallalen ilaqlen i usedru-is. Asteqsi ihi ad d-yili yef uhric amenzu i ay yecqan di tezrawt-agı-nney, ma tella tmusni talqayant n tulmisin tisnilsanin (timawalanin, tiseddasanin, tisnalyanin, tisnamkanin, tisenyanibanin, timsislinanin, tisnislanin) n yal tantala, n yal tameslayt ? tiririt tban; ayagi ur yelli ara. Imi ar assa ur iwident ara tezrawin ad d-hazent akk timnađin n tmazya, yella-d kan usmatu n yigemmađ n yinadiyen yef kra n tyemmar.

Yef wanect-a tazrawt-nney tetteki di tmuylı taglamant n yiwit si tulmisin tisnilsanin, n yiwit gar tmeslayin n tmeskalt taqbaylit, tagi “d aglam ayunkudan

Tazwart tamatut:

asnislən n tmeslayt n yimceddalen” anda ara neəred ad nessufey ticrad tisnislanın tigejdanin-ines, ihi axeddim-nney ad yili s tarrayt n tsastant n unnar i yebnan yef usekles usrid n wammud seg yimsulya, qbel tasleđt at-naru s tira tumrist, s yin s tira timsislit, mi tekfa tesleđt at-naru s tira tasnislant.

Afran n usentel:

Ma nsuk tiç yer leqdicat mucaəen yettwaxedmen yef tmaziyt s umata ney yef teqbaylit, ama n S. Chaker di 1977 (Anagraw asnislən n teqbaylit SPK) yef tmeslayt n tgemmunt eazzuz, ney A. Basset di 1952 (Anagraw asnislən n tmaziyt SPB), ad nwali snat n temsal:

1- Lixsaş meqren di tezrawin tisnislanın yerzan timeslayin n teqbaylit.

2- Lixsas deg yinadiyen-agı deg yiman-nsen, imi asufey n yinagrawen-agı isnislənen d usmatu-nsen yef tmaziyt akken ma tella di teswiet i deg tizrawin rzant kan snat n tmeslayin deg yiwei n tutlayt yettwasnen s umgirred d timerkantit, yezmer ad yawi amdan yer tmuylı belli tamaziyt d yiwei deg uħric n tesnislit ladaja tidet dayen-nniđen !

D aya-agı i aż-yeğġan ad nextir asentel-a, andas ad nexdem aglam asnislən ayunkudan n tmeslayt n yimceddalen deg useggas n 2014.

Iswi n umahil:

- D asufey n wumuy asnislən n tmeslayt n yimceddalen.
- D asnerni n unagraw asnislən n teqbaylit (SPK) d win n tmaziyt (SPB) s umata.
- D abeggen n timerkantit n teqbaylit d tmaziyt.

Tazwart tamatut:

Tayerrust:

S waya aȝbel-nney amezwaru d tiririt ȝef tyerrust i d-ibeden seld ad nebdū leqdic-agī: Tameslayt n yimceddalen temgarrad ney ala deg uswir n tesnislit ȝef unagraw amsislan n teqbaylit (SPK)?

- Ma yella ih, dacu-tent tecrad tisnislanin tigejdanin n umgirred gar-asen?

Turdiwin:

Yas akken ammud-nney ahat ad yili yezgel kra n temsufay tisnislanin i yella deg tmeslayt ara nezrew meena ur d-teddint ara, nezmer ad d-nmud turda-agī: yella umgirred ibanen gar tmeslayt n yimceddalen d unagraw amsislan n teqbaylit (SPK) di kra n tecrad tisnislanin.

Deg uħric-agħi ad neered ad d-nefk tamuġli tamatut yef usentel d wayen akk icudden yur-s, ama d amud, imsulja, tameslayt d yimawlan-is, akked trakalt. Bla ma nettu tizri iżaf yebna leqdic-agħi d tarrayt n tesleqt i nedfer.

I- Asisen n wamud:

I.1- Tarakalt:

Tayiwan t n M'chedallah tezga-d deg usammar n tubiret (40 km), si tama n tedbelt d nettat i d-ttalast gar tubiret d bgayet (90 km) akked tizi uzzu yer ugafa (80 km), akked temnađin yettmeslayen taerabt yer unzul n tmurt n leqbayel, tesxa di leela azal n 474 n lmitrat. Si tama-is, leerc n yimceddalen aħas n leera i as-d-yezzin sya d sya am:

- At ttqerburst (Aġbalu), Iwaquren, At Hemdun, Bellil, Tiksiyiden, Ccerfa seg usammar.
- At eissi , At leqser, At yeela (Beclul) seg umalu.
- Imellaħen (Tamellaħt) seg unzul.
- At Mensur seg unzul-asammar.

I.2- Amezrui:

I.2.1- Azar n yimceddalen:

Yas akken drus n leqdicat inmezrayen i yettwaxedmen yef yemceddalen, nufa ayen i d-yejmeə R. Bellil deg udlis-is seg inadiyen n yimeskaren-nniđen, gar-asen Ben xeldun i yebdan imaziyen n lezzayer yef tlata n teqbilin timeqrānin: Iku tamaiyen deg usammar, Isenhaġiġen deg umalu akked

Yigawawen di tlemmast. Ben xeldun yudder-d leərac n igawawen: « Igawawen bđan yef waṭas n leərac am Medjesta, At Mlikec, At kufi, Imceddalen, At zrisuf, At Guzit, At Kresfina, uzelġa, Mujda, Zeglawa, At Mrana ... »¹

Akken i d-qqaren imeqranen-nsen isem *Amceddal* lmeəna-is amdan ilelli yekkaten yef nnif-is d cci-is, Imceddalen qqaren-asen dayen *Leerc azegzaw*, lmeəna-s ilmend n yimeqranen-nsen dayen; Tamezwarut *At tirrugza, At nnif d lherma*. Tis snat *At sfa*, taneggarut-a tettusuddem-d seg yini n tegnawt mi ara tili teşfa “azegzaw am igenni”.

Leerc Amceddal deg-s 12 n tuddar; At Yebrahim ney taddert tameqrant (imi aṭas yidsen); At Walban; At yiṭil Ḥemmad; At Ḥemmad; Ibelbaren (d taddert n yemma Xliġa); Imesdurar; At Yexlef; At Eli wetmim; At Eli Bbar zedyen snat n tyiwanin: Ḥnif d Mayu (M’chedallah).

I.2.2- Talalit n ufilaġ n Mayu:

Seld anekcum n Fransa imceddalen ttidiren yal yiwen di taddart-is, ur sein ara tamdin ara ten-icerken, ttemlilin-d kan yer ssuq n ttlata deg yiṭil n wumlil, ufilaġ n Mayu n wass-a ȳas melmi kan i d-yennulfa, tebna-t Fransa deg useggas n 1881 deg umdiq i wumi qqaren *Iyil n wumlil* (d akl-is i d-amellal) yef wazal n 370 d agṭar n tferkiwin i tekkes i yemceddalen deffir tanekra n 1871 isen-yerzan ifadden, Fransa textar iyiṭil-agħi ad yili dayen d tagariqt n ləessa n Bni Mensur imi ieuna akk yer temnađin-nniđen, tsemmá-as i ufilaġ i d-theyya i twaculin n lurup ara d-yasen akken at-zedyent s yisem n umejjay *François Clément Maillet* yettwasnen nezzeħ, akken as-terr tajmilt yef leqdicat-is mi yella d amaswad n umezlu n tezmert n léesker.

1- R. Bellil, « Kabylie: La région dans les écrits arabes »²⁶, in *Encyclopédie berbère, Judaïsme – Kabylie XXVI*, Aix-en-Provence, Edisud, 2004, p. 4016-4022.

I.3- Agbur n wamud:

Agbur i teena tezrawt-nney d tanfaliwin tukrifin, negmer-d 185 di temnađt n Mayu (tameslayt n yimceddalen), imi talyiwin-agı tinawanin i yettwaseqdacen si zik seant akk ticrađ tisnisliyin i yellan di tmeslayt ara nezrew, d ayen ara yeğen anadi-nney d ummid. Nextar şşenf-agı anfal ancku i ttekki deg usenfar-nney n yimal anda asent-nexdem tasleđt tasnizlant akked tesnalyamkant imi ixulef yef wayen issexdamen di taywalt ama di lebni d talya ama di tesnamka, ama di tasenyanib, yerna yebda ara yettruh, tħen amdiq-is talyiwin-nniđen tiberraniyin.

II- Asisen n yimsulja:

I wakken ad yili uglam akk d tgemmađ n tezrawt-agı sehħant, d lemri n wayen yellan di tilawt, nextar-d imsulja ilmend n Krađ n yisferen: Leemer (Imġaren, Ilemmasen, Imezyanen), Leqraya (wigad yeyran, widga ur yeyri), Tuzuft (Irgazen, Tilawin), akked usekles ma ulac akk n sin n wudmawen si yal tissi.

- N. C. Bexxi 73 n yiseggasen ur teyri ara.
- Q. Eica 78 n yiseggasen ur teyri ara.
- Q. Saeid 74 n yiseggasen yeyra tafransist.
- Q. Saeid 59 n yiseggasen yeyra.
- K. Wnissa 46 n yiseggasen, ur teyri ara.
- E. Eacur 40 n yiseggasen yeyra (aswir alemmas).
- Q. Ghilas 24 n yiseggasen yeyra (Aswir ansennawan).

- L. Hafiða 23 n yiseggasen teyra (Aswir aseddawan).

- M. Silya 23 n yiseggasen teyra (Aswir aseddawan).

III- Tarrayt tazrayant:

Tazrawt-agı-nney tebna tedfer tarrayt tazriwurant, ayen ay-yeğgen ad d-nesmekti imenzayen n tezri-agı i d-bnan atas n yimusnilsen daya A. Martinet (1908-1999):

A. Martinet yettunehsab d ababat n Tıžriwuri, nettat tefrurex-d si tmuylı i yellan yagi yer F. de Saussure, imi ayerbaz azriwuran n Andret Martinet nezmer at-neħseb d akemmel n leqdicat n SAUSSURE, anda A.Martinet iċawed-d i yiwen seg yimenzayen n saussur yerzan usbaddu: tutlayt d allal n taywalt. Am akka I d-tessebgan tudsa n yisem-is, tıžriwuri terra lwelha yer twuri n yiferdisen n tutlayt, iswi-is d asufey n yiferdisen n tutlayt yesean tawuri. A. Martinet yernad i tmuylı-agı n Saussure imenzayen-nniđen:

- Tutlayt d allal n taywalt yedsen s wudem uslig (*agsusru uslig*): inaw iteffey-d d tayunin tisnamkanin i yebdan dayen d tayunin timsemgarradin timsebdatin. D bettu n umeslay d *iwalacen* akked *imeslicen* ilmend n yijerriden imsemgirdanen gar-asen.

- *Asefk ayunwal*: d assay-nni yella gar anamek n tayunt deg yinaw (taywalt) akked wayen-nni i nebya ad d-nessenfali.

- *Tasenmeslict*: iswi-is d asufey n yimeslicen akked tmeskal.

- *Tasenwalact*: tessismil tayunin ilmend n taggayin-nsen; tagayt tajerrumant, taggayt tamawalant.
- *Tamyunwalt*: tzerrew asiley n wawalen, s usuddes ney s usudem.
- *Taseddast*: tzerrew assay n umyuggel gar yiferdisen n yinaw akked twuri-nsen.

Tasnilest tazriwurant i wakken ad d-tessufey tayunin tisnilsanin tesseqdac Asenfel ma ulac amek tesseqdac Asedger.

IV- Tarrayt n tesleđt:

S umata yal anadi usnan di tusniwin tinmettiyin yebna yef wannay, agmar n tnefkin (amud), tasleđt akked usnimek, si tama-nney ad nessexdem tafaksut turdaseglant n tezriwuri i tesseqdac i tesleđt, ihi leqdic-agı ad yili s tarrayt n tsistant n unnar i yebnan ȝef usekles usrid n wammud seg yimsulya, qbel tasleđt at-naru s tira tumrist, s yin s tira timsislit, mi tekfa tesleđt at-naru s tira tasnislant, s ugemmay, d abrid ara nedfer di tesleđt tasnislit-nney, i usufey n wumuy amsislan ad nezwir deg Beṭtu syina asenfel, di tagvara d tasleđt tasedgarant iyef ara nebnu amsmek-nney. Di tezrawt-a ur d nettmeslayt ara yef aħric armibdi (aħdebbu, tiqqrit, d yizli), i ay yecqan d aħric imibdi, yeeni tiyra d tergalin n wammud.

Ad d-nesmekti belli nextar agemmay amsislan n tmaziyt (APA) di tiranney, s kra n ubeddel am tumrayt [g] ilaqaen ad teseu ajerrid seg wadda nura-tt d [g] s ujerrid seg ufella, akked [ʒ] deg umdiq n [ð], [t] deg umdiq n [t].

Di tfelwit-a n wadda nessers-d agemmay i nesseqdec iqabel-itend ugemmay amsislan n teqbaylit (APA) akked ugemmay amsislan agraylan (API):

Agemmay i nesseqdec	a	æ	a:	b	B	b ^w	B ^w	ɓ	߁	š	߂	d	D	ḍ	Ḍ	ڏ	D̥	ڦ	ə
APA	a	æ	a:	b	B	b ^w	B ^w	ɓ	߁	š	߂	d	D	ḍ	Ḍ	ڏ	D̥	ڦ	ə
API	a	æ	a:	b	B	b ^w	B ^w	v	V	ʃ	ʃ̄	d	D	j	J	j̄	J̄	ə	
Agemmay i nesseqdec		f	F	g	G	g ^w	G ^w	ݍ	G	݌	ݍ	݁	H	݁	݁	݁	݁	݁	݁
APA		f	F	g	G	g ^w	G ^w	ݍ	G	݌	ݍ	݁	H	݁	݁	݁	݁	݁	݁
API	ə:	f	F	g	G	g ^w	G ^w	ݍ	G ^w	݌	ݍ	݁	H	݁	݁	݁	݁	݁	݁
Agemmay i nesseqdec	ܶ	k	K	k ^w	K ^w	ݍ	ݍ	ݍ	ݍ	l	L	m	M	n	N	y	Y	o	
APA	ܶ	k	K	k ^w	K ^w	ݍ	ݍ	ݍ	ݍ	l	L	m	M	n	N	y	Y	o	
API	ܶ	k	K	k ^w	K ^w	c	C	ݍ	C ^w	l	L	m	M	n	N	݁	݁	o	
Agemmay i nesseqdec	o:	p	P	p ^w	P ^w	q	Q	r	R	ݍ	ݍ	s	S	ݍ	S	t	T	ݍ	
APA		p	P	p ^w	P ^w	q	Q	r	R	ݍ	ݍ	s	S	ݍ	S	t	T	ݍ	
API	o:	p	P	p ^w	P ^w	q	Q	r	R	ݍ	ݍ	s	S	ݍ	S	t	T	ݍ	
Agemmay i nesseqdec	ܭ	݁	ܭ	݁	ܭ			w	W	x	X	x ^w	X ^w	y	Y	z	Z	݁	
APA	ܭ	݁	ܭ	݁	ܭ	݁	݁	w	W	x	X	x ^w	X ^w	y	Y	݁	ܭ	݁	
API	ܭ	݁	ܭ	݁	ܭ	݁	݁	݁	݁	x	X	x ^w	X ^w	j	j	݁	ܭ	݁	

Agemmay i nesseqdec	Z	dz	DZ	ε	ɛ												
APA	Z	dz	DZ	ε	ɛ	'											
API	ð ^f	ðz	DZ	ɸ		?											

Deg uħric-a ad d-nemmeslay ȸef tbadutin i yerzan şşenf n wamud ara nesled (Tinfaliwin tukrifin), akked tmiðranin timsisliyin d tesnisliyin tigejdanin, ama si tama n tarrayin n tuslđin isseqdacent, ney si tama n yeħricen i tdeffer di tesleħt.

I. Tinfaliwin tukrifin:

I.1- Tabadut n ukarif:

Akarif d akala ideg agraw n wawalen yesean iferdisen ur nbetħu ara. Akarif yettban-d s usruh u n unamek n yal aferdis deg ugraw n wawalen i d-yettbanen am tayunt tamaynut taseddasant¹.

Akarif d akala asnilsan yerzan tutlayin n tigamanin, anda isertuyen isnilsanen yttus eqdacen di tazwara d isartuyen inawanen ilelliyan, ttuylalen msersan s cwiż ney akk ilmend n waṭas n sebbat².

Akarif d akala asnilsan anda yettarra uddus bu iferdisen ilelliyan, d uddus bu iferdisen ur nezmir ad msebdun³.

I.2- Tabadut n tenfaliwin tukrifin:

Tinfalit tukrift d tanmegla n tenfalit tilellit, d awalen ur nedfir ara ilugan imatuyen n usiley n wuddusen ney n tefyar, ur nqebbel ara dayen asmeskel n wuddus ulamma s cwiż.

1- DUBOIS Jean, *Dictionnaire de linguistique et science de langage*, Paris Ed Larousse, 1994, P. 202.

2- MEJRI Salah (2000), « Traduction, poésie, figement et jeux de mots », dans *Meta: journal des traducteurs*, Volume 45, numéro 3, 2000, p 610.

3- GROSS Gaston, *Expressions figées noms composés et autres locutions*, Ed OPHRYS 1996, P. 05.

II. Timsislit:

II.1- Tabadut:

Timsislit d tazrawt n yimesla n umeslay, s wakka ur d-telha ara ala d tmezra timsiwal n tutlayt.

II.2- Tifurkac n temsislit:

II.2.1- Timsislit timsusrut:

Tzerrew amek i d-tefyen yimesla seg usagu amiyan n umdan. Tzerrew asufey n umeslay d yegmamen akked ususru⁴.

II.2.2- Timsislit tasenselt :

Teqreb ḡer tesnagma tzerrew asiwed n yimesla am akken d tumanin timirgagayin , temsuql tisebganin timsiwal n umselay.

Tzerrew asiwed n yizen s temsedwelt timsiwelt akked wamek i yekkat amezzuy n umseflid

II.2.3- Timsislit timseblidt:

Tzerrew amek isel umezzuy i yimesla n usiwel d wamek iten ieeqqel⁵.

Telha-d d wamek i d-yettsmagar Usagu imseblid amesi n usiwel akked usulunsen.

5- DUBOIS (J), *Ibid*, P 61.

6- JAGQUELINE (V). *La phonétique*, 1er édition 2006, France, p 31.

II.3- Imesla:

II.3.1- Tiyra:

D imeslicen yesean ajerrid aniyri, ur nesei ara ajerrid argalan, d imesla izawanen, d argigi n tikwal n uzwu agerjan i d-itefyen s tlelli seg terga, amgirred n teyra yettawi-t-d ubeddel di talya n yimzenzen inimiyen d yinkaranen s uherrek nyizuran « iles, icenfiren, taclalt, it-d-yettawin ».⁶

II.3.1.1- Tiyra turgilin/tineldiyin:

Ttilint-d ilmend n tfesnan n urzan akked urfad n yiles yer waney, ma cwiñ ney atas.

II.3.1. 2- Tiyra tinezdatin/ tidffiranin:

TTilint-d ilmend n wadeg n yiles daxel n yimi, ma yerra yer sdat (iney aleqqaq) d tiyra tinezdatin ara d-yefyen, ma yerra yer deffir (iney aquran)d tidffiranin ara d-yefyen.

II.3.1. 3- Tiyra timsencucin/ tirmensucin:

Qqaren-asent dayen timdewrin/tuqliqin, ttefyent-d ilmend n talya n yicenfiren ma ñewren ney ñelqen.

II.3.1.4- Tiyra tiyezfanin/tiwezlanin:

Mi as-naki i umecwar n teyri neqqar-as tiyri tayezfant am akken tezmer att-ili d tawezlant.⁷

7- Dubois (J), *Dictionnaire de la linguistique*, Ed PUF .2002, France, P 510.

8- Dubois (J) op, cit, 1994, p 510.

II.3.1.5- Tizgenayriyin:

Tizgenayriyin Ttfent talemmast, ur llint d tiyra ur llint d tergalin.

II.3.2- Tergalin:

D imesli i d-itefyen ilmend n uherrek n yegmamen, xedmend asergel yemden ney ur nmid i wuzwu yettak-d adekka ney targelt.

Tergalin nezmer atent-nebdu yef sin yeswiren ilmend ilmend n ususru akked wadeg:

II.3.2. Asismel n tergalin ilmend n ususru:

II.3.2.1-Tergalin tieezzugin/ timsiwal:

D argigi ney ala n tenzizin timiyac itent-d-yessufuyen, mi ara rgigent ttefyent-d tergalin timsiwal am: [v], [d], [b], mi ur rgagint ara tenzizin d tirgalin tieezzugin i d-itefyen am: [f], [p].⁸

II.3.2.2-Tergalin timawin/ timsenzarin:

Ma yella yiney yuder-d tergelt ara d yefyen d timsenzert am: [n], [m], ma yella yiney yuli d targelt timawt ara d-yefyen am: [t], [k].⁹

II.3.2.3-Tergalin taggayin/tuzmiđin:

Tetteffey-d tergalt taggayt mi ara yezmed terga n usnuffes am: [d], [t], tumray tetteffey-d s uzmađ d uqfal aruylil.¹⁰

9- Martinet A, *Elément de la linguistique générale*, Ed Paris, 1970, p45.

10- Martinet (A), *loc, cit.*

11- Martinet (A), *loc, cit.*

II.3.2.4-Tincuglanin:

D tumrayin i d-itefyen mi ara isami ucefir n wadda ugla n ufella am: [f], [b].¹¹

II.3.2.5-Tisincucanin:

D ttancucant i d-itefyen mi ara mlilen sin n icenfiren, tetteffey-d s uterdeq tezmer ad tili d ttasincuct timsenzert am: [m] ney d ttasincuct timawt am: [p], [b].¹²

II.3.2.6- Tacewcawt (tujict):

S umata d tigalin tidfr-adlukanin ney d tidatnayin am:[š]. [ð].

II.3.2.7-Tazefzaft:

D targalt tumrayt i d-itefyen: d tadluglant, d tanugelt ney d tanixeft neyd tadarterurt am:[s].¹³

II.3.2.8-Timidist:

D tarewla n wuzwu i usergel, ad d-teffey seg yidis am: [l].

II.3.2.9-Tuffayt:

D asusru argalan awissin i d-yettisin s ucuffu n uzar n yiles i yettharriken agerjum akked usenker am: [t], [r], [d].¹⁴

II.3.2.10- Tagyanzayt:

D targalt i yessuddusen s t̄tiq taṭerdaq.

¹¹ - Martinet (A), op, cit, p 25.

¹² - Dubois (J), op, cit, p 112.

¹³ - Dubois (J), op, cit, p 176.

¹⁴ - Dubois (J), loc, cit.

II.3.2.11-Tanculwiyan:

D asusru udsayan gar azmađ n yineyaleqqaq, n wadal n yiney d uzmađ n yicenfiren am: [b^W], [p^W], [q^W].¹⁵

II.3.2.12- Tırgalın tuşidin / tirüssidin:

Tetteffey-d s ubeddel i d-yettisin deg usagu n ususru: [T] yef wasmi ara d-yessusru mi ara yili yestaefa [t].¹⁶

II.3.3- Asismel n tergalın ilmend n wadeg:

D amkan ideg i d-iderru temlilit n yiles akked walebeed n yegmamen (taclalt, icenfiren, uglañ, tankart ...) i uhbas ney uzmađ n wuzwu, ilmend n waya yal targelt isem-is:

- ✓ Tincuglanin: [f], [v].
- ✓ Tinixefuglanin: [d], [d̪], [d̥], [t], [t̪], [t̥], [t̡], [n], [r], [r̥].
- ✓ Tisincucanin: [b], [p], [m], [w].
- ✓ Tinuglanin: [l].
- ✓ Tizefzafin: [z], [z̥], [s], [s̥].
- ✓ Tujicin: [č], [g̥], [š], [ž].
- ✓ Tineyulwiyin: [k], [k^W], [k̥], [k̡], [g], [g^W], [g̥], [g̡].
- ✓ Tulwiyin: [χ], [x].
- ✓ Ticlalanin: [q], [q^W].
- ✓ Tikaranin: [h], [ɛ].
- ✓ Tigerjanin: [h].

15 - Dubois (J), op, cit, p 264.

16 - Dubois (J), op, cit, p 479.

III. Tasnislit:

D tusna izerwen imesla n umeslay ilmend n twuri-nsen deg unagraw aywulan asnilsan. D aħric si tesnilest izerwen imesla n umeslay si tama n twuri-nsen

III.1- Tifurkac n tesnislit:**III.1.1- Tasenmeslict:**

Tzerrew tayunin timsemgarradin taddayin ney imeslicen akken ad dnessufey d usismel n yimeslicen n tutlayt ara nezrew akked ad nzer amek ddsen.

III.1.2- Tasnizlit:

Tzerrew ijerriden akinebðanen n umeslic am uydebbu, tiqqrit, tizlit.

III.2- Iferdisen n tesnislit:**III.2.1- Ameslic:**

D tayunt tamezyant n tesnilest tamsemgirdant ur nesei anamek. D tayunt taddayt, di beħtu ageneses asnislán n tinawt, anda şşenf-is yettban-d s unagraw n yijerriden imesmgirdanen.

III.2.2- Tameskalt:

D anedruy ideg s usemres uzzil, yiwen n tutlayt, ur telli ara deg yiwen n wakud, deg umkan-nniđen, deg yiwen akka n ugraw anmetti, teċčabi yer wayen i tella deg wakud-nniđen, deg ugraw anmetti-nniđen, nettat tebda d lesnaf:

III.2.2.1- Tameskalt tuddsayant:

Tettban-d ilmend n usatal asnilsan, s yimesla itt-d-iđefren ney itt-d-yezwaren akka deg yinaw.

III.2.2.2- Tameskalt tilellit:

Ma yella snat n tayunin tisnislanin, imeslic ney alyac banen-d deg yiwen usatal ameslican ney alyacan, ma yella yemer yiwit ad tuyal deg wadeg n tayed bla ma yella-d umgirred deg unamek amussnan n wawal ney n tefyirt, ihi imeslicen-nni ney alyacen d timeskal tilelliin n yiwen umeslic ».¹⁷

III.2.2.3- Tameskalt tarakalant:

Tettili-d si lqella n unermes ger yegrawen inmettiyen yettawiten, anda i d-bennun ijerriden imsisliyen d isnisliyen ara d-susruyen nitni kan, i yemgarraden yef yegrawen-nniñen inmettiyen.

III.2.2.4- Tameskalt tanmettit:

D amgirred i dyettelin gar tissiyin tinmettiyen deg yiwen ugrav anmetti.

III.2.3- Agrimesla:

D anagraw n yijerriden timsemgarradin icerken sin n yimeslicen am tenmegla d urawes.¹⁸

III.2.4- Ijerriden imsegarradanen:

Qqaren-asen dayen ijerriden imsefkan.Yal ajerrid anmesli izemren ad d-yessemgirred azamul, awal ney inaw¹⁹

III.2.5- Tayunin taddayin:

D tayuga n wawalen yesean anamek yemgarrad anda umsil yemxallaf kan deg umeslic.²⁰

19- Dubois (J), op, cit, P 503.

20- Dubois (J), op, cit, P 47.

21- MARTINET (A), op, cit, P 39.

III.2.6- Asenfel/ amriri:

D tirmit ideg i d-nessufuy tayunin taddayin, d tiririt n yiwen yimesli deg umkan n wayed deg yiwen wawal, anda ma ibeddel unamek n wawal-nni ihi i sin n yimesla-nni d imeslicen, ma yella ur ibeddel unamek ihi d timeskalin.

III.2.7- Asedger:

D tillin n yimesla deg yisatalen yettemcabin, mi ara nmuquel yer yimeslicen iten-d-iðefren ney wigad iten-d-yezwaren ma yella-d ney ala ubeddel anmesli.

III.2.8- Arawes:

Sin n yimesla i d-yettbanen deg watas n yisatalen ala deg yiwen n usatal-nniðen. Netta yebða dayen d lesnaf: Arawes imttewtel s ustatal a. Arawes amsertan, Arawes imttewtel s tyessa, Arawesimesdeffer, afaray.

²⁰-Dubois (J), op, cit, p352.

Aħric-agħi d win n tesleqt tasnislant n wamud n tmeslayt i d-negħmer, anda ara nesseqdec imenzayen n tesleqt n tezriwuri, am usenfel akked usedger i waken ad nzer anwa i d ameslic anta i d tameskalt akked d ʃṣenf n tmeskalt, dayen ad d-nbeggen tafesna n tilin ney ala n umeslic d tmeskalt di tmeslayt.

I- Tasleqt n teyra:

Tiyra tiyezfanin d twezlanin:

✓ [æ] akked [æ:]:

[æ] d tayra tawezlant tella s waṭas deg wamud. Tayra tayezfant [æ:] i yellan deg kra n tmeslayin ulac later-is di tmeslayt, d tankarant [ɛ] iteṭfen amdiq-is. Ajerrid amsemgirdan gara-sent d ajerrid n utimi, [æ:] d tameskalt tarakalant n [æ], ttbanent-d deg yiwen n usatal.

Amd:

D anyir leali = [læəli]

Di tmeslayin-nni den yettwasusru: [læ:li].

✓ Tiyra [u] akked [o]:

Tayra [u] d d turgil, [o] d tazgenurgilt, yessemgarred-itent u jerrid amsemgirdan n tfesna n ulday. Anda [o] tettban-d deg usatal u fay, qbel ney deffir n tergħi tufayt. I snat d sin n yimeslichen yemgarraden.

Amd:

Ad ak-rrey seksu d ayrum = [æyrrom].

Awer ak-tqas ddunit = [Dunit].

✓ **Tiġra [ə] akked [i]:**

Tayra [i] d tuqfilt, [ə] d tazgenurgilt, i snat d tiwezlanin. Tayra [i] tettili di tazwara ney di tagara n wawal, ama deg usatal aggay arufay ney deg uzenzay arufay:

Amd:

Iger-as irebbi = [irəBi].

Ney deg usatal ufay:

Amd:

Ixeddem tiqejjirin = [ixəDəm t̪iqəJiřin].

I snat d imeslicen yemgarraden:

Amd:

[igəræs].

✓ **Tiġra [o] akked [o:]:**

Tayra [o] d tawezlant [o :] yezzifet fell-as, ajerrid amsemgirdan gar-asant d atimi, d sin n yimeslicen yemgarraden.

Amd:

Yeddem-it wađu = [wəđo:].

Xif uqerru-is = [uqəRo:yis].

✓ **Tayra [ə] (ilem):**

Tayra [ə] ney ilem, d tin yellan s waṭas di tmeslayt n yimceddalen, tesea azal meqren di temsislit imi ur tettaġga ara ad mlilen nnig n snat n tergalin,

akken ad yishil ususru, meena ur tesi ara tawuri tasnislant, tella ney ulac-itt anamek ur yettbeddil ara.

Amd:

Yesmendag isufa = [yøsmøndæg].

lamer ad nekkes ilem amezwaru d wis sin ad mlilent ukuż n tergalin ayen ara yerren asusru d awezyi.

II- Tasleqt n tergalin:**II.1- Tergalin tisincucin:****II.1.1- Tergalin tinimiyin:****✓ Tergalin [b] akked [B]**

[b] d targalt tarussidt, [B] d tussidt, ihi ajerrid imsemgirdan gar-asent d tusda, i snat d imeslicen, [b] tarussidt i yellan di tantaliwin-nniđen am tacawit, qlilet deg tmeslayt n yimceddalene, s umata d [b] I teṭfen amqiq-is:

Amd:

[bæbæ] = [bæbæ]

Tella deg yirettalen ama n tefransist:

Amd:

Ixuş-it ubulun = [ubolon].

Ney n taerabt:

Amd:

Llah ibarek = [ibærk].

Awal-agı deg yiman-is deg kra n yisatalen inawanen-nniđen (yella di tmeslayt ḡas ur d-yeddi ara deg wamud), yeddem udem n teqbaylit si tama n temsislit:

Amd:

Ak-ibarek Rebbi = [ækibrək].

Nburek-as = [nburkæs].

Ma d tanaşlit n tmeslayt tella drus nezzeħ am:

Amd:

Yeddumbes wudem-is = [yəDumbəs].

Yella-iyi di lbal = [lbæl].

[B] tella s waṭas di tmeslayt.

Amd:

Iger-as irebbi = [irəBi].

✓ **Tirgalin [p] akked [B]:**

[p] d targalt tarussidt [B] d targalt tussidt, ajerrid amsemgirdan gar-äsent d tussda, ttbanent-d deg yiwen n usatal, tamezwarut ur d-ttban ara di tmeslayt mgal n tis snat i yellan s waṭas, [p] d tameskalt n tuzuft n umeslic [B].

Amd:

Yeldi tawwurt = [tæPurt] , [tæBur].

Yella wanda [p] tettuyal d tuffayt:

Amd:

[rəPʷi] = [rəBi].

II.1.2- Tincuglanin:

✓ **Tirgalin [f] akked [b]:**

[f] d targelt taεezzugt, [b] d timsiwelt, ihi ajerrid amsemgirdan gar-assen d asiwel, llant s waṭas deg tmeslayt. i snat d imeslicen yemgarraden.

Amd:

Yufa aferfud = [æfərfud].

Semnum lberquq = [lbərqoq].

II.1.3- Tiniyef-uglanin:**✓ Tırgalın [d] akked [d]:**

Targalt [d] d tagayt, [d] d tumrayt. ihi ajerrid amsemgirdan gar-asent d agmeryan. [d] akked [d] d sin n yimeslicen yemgaraden.

[d] [d] Tbanent-d deg yiwen n usatal.

Amd:

Ad d-yuyal lhal = [ædyuyæl].

Ad yessers Rebbi tareddant-ik = [ædyəSərs].

✓ Tırgalın [d] akked [d]:

Targalt [d] d tufayt, [d] d tarufayt. ihi ajerrid amsemgirdan gar-asen d asufay. Ttbanent-d di sin isatalen yemxallafen, yal yiwt d ameslic s yiman-is.

Amd:

Iseħha wudem-is = [wuðmis].

Rriy-t yer umdiq-is = [umðiqis]

✓ Tırgalın [d] akked [D]:

Targalt [D] tussidt, [d] tasellawt. Ajerrid amsmegirdan gar-asent d tusda. Llant s waṭas di tmeslayt. [D] akked [d] d sin yimeslicen yemgarraden.

Amd:

Yeddura tamadayt = [yəDuræ].

yeldi yimi-s = [yəldi].

✓ **Tirgalin [t] akked [t]:**

[t] akked [t] d tirgalin tīterdaqin [t] d timsiwelt [t] d tāezzugt, ajerrid amsemgirdan gar-asent d tisiwelt. llant s waṭas di tmeslayt banent-d deg yiwen n usatal.

Yal yiwit d ameslis s yiman-is:

Amd:

Tiwi-it tit-is = [tiwit].

Yettawi timisit = [yəTæwi].

Yezmer [t] ad tili d tameskalt tarakalant n [t] i d-itekken si temsertit gar [d] akked [t]:

Amd:

Rran fellas tablaqt = [tæblæt].

Yuyal d tablaqt = [tæblæt].

Tirgalin [t] akked [t]:

Targalt [t] d tuffayt, [t] d taruffayt. Ajerrid imsemgardan gar-asent d asufay. [t] tella di tmeslayt mgal [t] ur nelli ara s waṭas amedya nney fellas yussa-d berra i wamud, [t] akked [t] d sin n yimeslicen yemgarraden.

Amd:

Sudden tit-ik = [t̪it̪ik].

Yerža tamsalt = [t̪æmsælt].

II.2- Tirgalin timsenzarin**✓ Tirgalin [n] akked [N]**

Targalt [n] d tarussidt [N] d tussidt, llant di tmeslayt. Ajerrid amsemgirdan gar-asent d tusda. Yal yiowet d ameslic s yiman-is.

[n] [N] tbanet-d deg yiwen n usatal.

Amd:

Yenneqlab lhal = [yəNəqlæb].

Yebrek fellas cciyan = [ŚiTæn].

4-Tinixef-adluglanin**imidisin****✓ Tirgalin [l] akked [L]:**

Targalt [L] d tussidt, [l] d tarussidt. Ajerrid amsemgirdan gar-asent d tussda. Llan s waṭas di tmeslayt, i snat d imeslicen yemgarraden, tbanent-d deg yiwen n usatal.

Amd:

yella-iyi di lbal = [yəLæyi].

Yeldi-as tit = [yəldiyæs].

✓ **Tirgalin [s] akked [ʂ]**

Targalt [ʂ] d tufayt [s] d tarufayt. Ajerrid amsemgirdan gar-asent d asufay.

Llant di tmeslayt [s] akked [ʂ] d sin n yimeslicen yemgarraden. Tbanent-d deg yiwen n usatal.

Amd:

D aequq n lebsel = [lədʂəl].

Semmum uglim-is = [səMum].

✓ **Tirgalin [s] akked [S]:**

Targalt [S] d tussidt, [s] d tarussidt. Ajerrid imsemgired gar-asen d tussda

[s] akked [S], ttbanent-d deg yiwen n usatal. D sin n yimeslicen yemgarraden.

Amd:

Ad yessers Rebbi tareddant-ik = [ædyəSərs].

Yeswa tidi-s = [yəswæ].

✓ **Tirgalin [s] akked [z]:**

Targalt [z] d timsiwelt, [s] d taεezzugt. Llant di tmeslayt, ajerrid amsemgirdan gar-asent d tasiwelt. [z] akked [s] ttbanent-d deg yiwen n usatal. D sin n yimeslicen yemgarraden.

Amd:

Yezwar-iyi lehsab = [yəzwæriyi].

Yesea tuyat = [yəsəæ].

✓ **Tirgalin [z] akked [z]**

Targalt [z] d tufayt [z] d tarufayt. Ajerrid amsemgirdan gar-asent d asufay. Ttbanent-d deg isatalen yemxallafen, snat d imeslicen yemùgarraden.

Amd:

Ak-gerzey tarkasin = [ækgəRzəy].

Harrek-itt ad tezd = [hærkitæTzd].

✓ **Tirgalin [z] akked [Z]**

Targalt [Z] d tussidt [z] d tarussidt. Ajerrid amsemgirdan gar-asent d tussda. Ttbanent-d deg yiwen n usatal. Ajerrid amsemgirdan gar-asent d tussda. TTbanent-d deg yiwen n usatal. [z] akked [Z] d imeslicen yemgarraden.

Amd:

Rran-as azaglu = [æzæglu].

Ur tezzin fell-a-s yizan = [urTəZin].

c- Timerigayin:

✓ **Tirgalin [r] akked [ɾ]**

Targalt [r] d tufayt [r] d tarufayt. Ajerrid itent yessemgarden d asufay.

[r] [ɾ] ttbanent-d deg yiwen n usatal. [r] akked [ɾ] d sin imeslicen yemgarraden.

Amd:

Yečča tamrart = [tæmrært].

Yeččur-iyi allen = [yəČuriyæLən]

✓ **Tirgalin [r] akked [R]**

Targalt [R] d tussidt [r] d tarussid. Ajerrid amsemgirdan gar-asent d tussda, [r] akked [R] ttbanent-d deg yiwen n usatal, Targalt [r] et [R] d sin n yimeslicen yemgaraden. Targalt [r] et [R] ttbanend deg yiwen n usatal.

Amd:

Yefra d rray-is = [Yəfræd Ræyis].

Yeffey i ubrid = [yəFəyiwəbrid].

d- Ticewcawin

✓ **Tirgalin [š] akked [č]:**

Ajerrid amsemgird gar snat n targalin-a d amrirri, [č] d tazgen- aṭarḍaqṭ, [š] d tumrayt. [č] et [š] ttbanen-d deg yiwen n usatal. D sin n yimeslicen yemgarraden

Amd:

Yesmar-d akerciw-is = [æKəršiwiſ].

Yečča lmex n yifis = [yəČælməx Gifis].

5- Tanyan-adlugnanin:

✓ **Tirgalin [g] akked [ɣ]:**

[g] d taggayt ; [ɣ] d umray Ajerrid amsemgired gar snat n targalin-a d taggayt, [g] akked [ɣ] d sin n yimeslicen yemgarraden, ttbanen-d deg yiwen n usatal.

Amd:

Yeyli-d yigenni = [Yeyli-d].

Yegrareb fell-a-s = [yəgrærəb].

✓ **Tirgalin [g] akked [G]:**

[G] d targalt tussidt , [g] d targalt tarussidt, ajerrid amsemgired gar snat n targalin-a d tussda, d sin n yimeslicen yemgarraden, [g] et [G] ttbanen-d deg yiwen n usatal

Amd:

Yečča lmex n yifis = [yəČælməx Gifis].

Yebges yer lhem = [yəbges ær lhəm].

✓ **Tirgalin [y] akked [yw]:**

[y] akked [yw] d tumrayin i snat, [yw] d tuffayt [y] d tarufayt. Ajerrid amsemgired gar-asent d asufay, d sin n yimeslicen yemgarraden, banent-d deg yisatalen yemxallafen.

Amd:

Vezzifyiles-is = [ywəZif].

Ylin ifassen-is = [ylin].

✓ **Tirgalin [g] akked [gw]:**

D taggayin i snat, [gw]d tufayt, [g] d tarufayt . Ajerrid amsemgirdan gar sin n yimeslicen-a d asufay, d sin n yimeslicen yemgarraden, ttilin-d deg yiwen n usatal.

Amd:

Yeeweq deg yiman-is = [gimænis].

Yella deg wawal = [g^wæwæl].

Amedya wis sin ulac-it deg wamud, meena yella di tmeslayt.

✓ **Tirgalin [k] akked [k]:**

[k] d tameryant [k] d aggay, ajerrid amsemgiredan gar snat n targalin-a agmaryan, Ihi [k] akked [k] d sin n yimeslicen yemgaraden, ttilint-d degyiwen n usatal.

Amd:

Yekcem gar yiccer d uksum = [yəkšəm], [dwəksum].

Yefka-it lhal = [yəfkæyit].

✓ **Tirgalin [k] akked [K]:**

[K]d targalt tussidt, [k] d targalt tarussidt. Ajerrid amsemgired gar snat n targalin-a d tussda, ttbanent-d deg yiwen n usatal, ihi snat n targalin –a d sin n yimeslicen yemgaraden.

Amd:

Yekker zher-is = [yəKər].

Yefka awal = [yəfkæ].

✓ **Tirgalin [k] akked [k^w]:**

[k] akked [k^w] d tinyulwiyin, [k^w] d tufayt [k] d tarufayt, ajerrid amsemgiredan d asufay, d sin imeslicen yemgarraden, ttbanet-d deg yiwen n usatal.

Amd:

Irkel = [irk^wəl].

[k^w] ulac-it s waṭas di tmeslayt, amedya-a n berra I wamud.

Yefka afus deg-i = [yøfkæ].

Tulwiyanin:

✓ **Tirgalin [x] akked [X]:**

[X] d targalt tussidt [x] d targalt tarussidt Ajerrid amsemgired gar snat n targalin-a d tussida, Ihi snat n targalin-a d sin n yimeslicen yemgaraden, [x] akked [X] ttbanent-d deg yiwen n usatal.

Amedya:

Yexla ssuq-is = [Yøxlə].

Yexdem axxam = [æXæm

✓ **Tirgalin [x] akked [ɣ]:**

[x]akked [ɣ] d tulwiyan, [x] d tasiwelt [ɣ]d taεezzugt, ihi ajerrid amsemgirdan gar-asent d asiwel, i snat d imeslicen yemgarraden, Ttbanent-d deg yiwen n usatal.

Amd:

Yufa-as ixef = [ixfis].

Yeyra yiwen n wass = [Yøyræ].

Ticlalanin:**✓ Tirgalin [q] akked [Q]:**

[Q] d targalt tussidt [q] d targalt tarussidt, ajerrid amsemgirdan gar snat n targalin-a d tussda, d sin n yimeslicen yemgarraden, [q] akked [Q] ttbanent-d deg yiwen n usatal.

Amd:

Yeqqes-iyi-d s lhedra = [yəQsiyid].

Yeffey aqerru-iw = [yəFəyæqəRyiw].

6- Tinekaranin**✓ Tirgalin [ɛ] akked [h]:**

[ɛ] d tasiwelt [h] d taeezzugt, ihi ajerrid amsemgirdan gar-asen d asiwel, i snat d imeslicen yemgarraden, ttbanent-d deg yiwen n usatal.

Amd:

Yeefes yefwul-is = [yəɛfəs].

Yewwet lhenni i yimi-s = [lhəNi].

7- Tigerjanin**✓ Tirgalin [h] akked [H]:**

[H] d tussidt [h] d targalt d tarussidt, ajerrid amsemgirdan gar snat n tergalin –a d tussda, [H] ulac-itt s waṭas di tmeslayt qlilit wawalen i nufa deg-s (Ilehh, izehher yettehhiṛ, yettwehhi), ur d-ddin ara deg wamud. D snat d imeslicen yemgarraden, ttbanet-d deg yiwen n usatal.

Amd:

Yetthuzzu deg-i = [yəθhuZu].

Taktunya tlehhu mi ara teww = [tləHu].

III- Tasledt n tezgenayriyin:**✓ Tizgenayriyin [y] akked [w]:**

[y]akked [w] d sin n yimeslicen yemgaraden [y] akked [w] ttbanent-d deg yiwen n usatal.

Amd:

Yiwen n ueekkaz i ay-yewten = [yiwən].

Yiwen n ueekkaz i ay-yewten = [iyæyyəwtən].

✓ Tizgenayriyin [y] akked [W]:**Amd:**

Yewwa wul-is = [yəB°æ].

Yewwa wul-is = [yəB°æ].

IV- Tira timsislit akked tesnislit:

Deg uswir-agı n tira, nefren ad nesdukel sin yehricen n tira deg yiwit n tfelwit ; tira timsislit d tira tisnislit, s yiswi n usifses n leqraya n wamud d userwes gar snat n tarrayin-agı. Nessers-d tanfaliwin ilmend n usismel agemmayan.

	Tira tamsislit	Tira tasnislit
A		
1	[ækt <u>in</u> fliksiy]	/ækt <u>in</u> fliksiy/
2	[æwæl suq <u>Ro</u>]	/æwæl suq <u>Ro</u> /
3	[ak <u>ə</u> Rəy səksud <u>æy</u> rom]	/ak <u>ə</u> R <u>y</u> sksu <u>dæy</u> rom/
4	[æk <u>gə</u> Rzəy tærkæsin]	/æk <u>gə</u> Rz <u>y</u> tærkæsin/
5	[æwər t <u>əy</u> lid]	/æw <u>ə</u> r t <u>əy</u> lid/
6	[æwər K <u>ət</u> qæs Dunit]	/æw <u>ə</u> r K <u>ət</u> qæs Dunit/
7	[ad <u>yə</u> Sərs r <u>ə</u> Bi æj <u>ə</u> Darik]	/ad <u>yə</u> S <u>ə</u> rs r <u>ə</u> Bi æj <u>ə</u> Darik/
8	[æd <u>yə</u> Sərs r <u>ə</u> Bi t <u>ərə</u> Dæntik]	/æd <u>yə</u> S <u>ə</u> rs r <u>ə</u> Bi t <u>ərə</u> Dæntik/
9	[æt <u>ərwu</u> d Rayik]	/æt <u>ərwu</u> d Rayik/
10	[ædyuy <u>ə</u> l lh <u>ə</u> l/ædy <u>ə</u> br <u>ə</u> n lh <u>ə</u> l]	/ædyuy <u>ə</u> l lh <u>ə</u> l/ædy <u>ə</u> br <u>ə</u> n lh <u>ə</u> l/
C		
11	[š <u>ərk</u> ənt <u>ə</u> n i <u>æd</u> M <u>ə</u> n]	/š <u>ərk</u> ənt <u>ə</u> n i <u>æd</u> M <u>ə</u> n/
D		
12	[d <u>əməsma</u> r d <u>i</u> Luh]	/d <u>əməsma</u> r d <u>i</u> Luh/
13	[d <u>bu</u> s <u>əbəæə</u> L <u>ər</u> w <u>əh</u>]	/d <u>bu</u> s <u>əbəæə</u> L <u>ər</u> w <u>əh</u> /

14	[dæeqoqəlbşəl]	/dæeqoqlbşl/
15	[dænyir ləeli]	/dænyir ləeli/
16	[dyirænyir]	/dyirænyir/
E		
17	[əDudyimænik]	/Dudyimænik/
19	[əfkiyid uđəm]	/fkiyid uđm/
F		
20	[fkiyæs lmqid i Dunit]	/fkiyæs lmqid i Dunit/
H		
21	[hæRkiṭ æTzd]	/hæRkiṭ æTzd/
I		
22	[iğræsirəBi]	/iğræsirBi/
23	[ihuk wuliw fəLas]	/ihuk wuliw fLas/
24	[iləDi æqəMušis]	/ilDi æqMušis/
25	[iɛMərd lxæṭəris]	/iɛMrd lxæṭris/
26	[yəewəqgimænis]	/yewqgimænis/
27	[imiBušən]	/imiBušn/

28	[imi BuŠay]	/imi BuŠa/
29	[ixəDəm tiqəžiřin]	/ixDm tiqžiřin/
30	[išəHæ wudmis]	/išHæ wudmis/
31	[iSiniySikæftərbut]	/iSiniySikæftbut/
J		
32	[žmæe tiræmik]	/žmæe tiræmik/
K		
33	[Ksəy tæεQæytik]	/Ksy tæεQæytik/
34	[Kæwən ifæSənis] [ifæDən]	/Kæwn ifæSnis/ /ifæDn/
Q		
35	[qnəntwæLis]	/qnntwæLis/
R		
36		
37	[Rænæsæzæḡlu]	/Rænæsæzæḡlu/
38	[Ræn fLæs tæblæt]	/Ræn fLæs tæblæ/
39	[Riytær umdiqis]	/Riytær umdiqis/
S		

40	[səMum wə̄glimis]	/sMum w̄glimis/
41	[səMuməm l̄berqoq]	/sMumm l̄brqoq/
42	[Sudən t̄itik]	/Sudn t̄itik/
43	[sik̄erišifad ær t̄afod t̄erkæsin]	/sik̄rišifad ær t̄afd t̄erkæsin/
44	[s̄duklən tæsəksuT̄]	/s̄dukln tæsksuT̄/
45	[s̄bæh lxir̄]	/s̄bæh lxir̄/
T		
46	[t̄əbrək əfwRæwis]	/t̄brk fwRæwis/
47	[t̄əḡzəm t̄eəBoṭiw fəLæs]	/t̄ḡzm t̄eBoṭiw fLæs/
48	[t̄əkfæ t̄ḡəšrit̄]	/t̄kfæ t̄ḡšrit̄/
49	[t̄əkfæ fəLiDuNit̄]	/t̄kfæ fLiDuNit̄/
50	[t̄əngədwæyəDunit̄]	/t̄ngdwæyDunit̄/
51	[t̄əNəqlæbəDunit̄]	/t̄NqlæbDunit̄/
52	[t̄əNəqlæb t̄æsæw]	/t̄Nqlæb t̄æsæw/
53	[t̄əmlælt̄æsædwæyłuru]	/t̄mlælt̄æsædwæyłuru/
54	[tiwiyi t̄itiw]	/tiwiyi t̄itiw/

55	[tsu <u>Mit</u> lqæεæ]/ [təg̊nič]	/tsu <u>Mit</u> lqæεæ/ /t̥g̊nič/
56	[tuk <u>riyi</u> t̥tiw]	/tuk <u>riyi</u> t̥tiw/

U

57	[uh <u>d̥iqəst̥it̥</u>]	/uh <u>d̥iqst̥it̥</u> /
58	[uryət̥eəDi d̥g̊swæwæll]	/uryt̥eD <u>id̥g̊swæwæl</u> /
59	[ur yət̥eəDi G ^w æwæliw]	/ur yt̥eDi G ^w æwæliw/
60	[uryət̥eəDi d̥gi]	/uryt̥eDi d̥gi/
61	[urṭəZin fLæs yizæn]	/urṭZin fLæs yizæn/

W

62	[wt̥y Dunit̥ t̥Wt̥iyi]	/wt̥y Dunit̥ t̥Wt̥iyi/
63	[Ww <u>tæzrəm</u> sæqəRo]	/Ww <u>tæzrm</u> sæqRo/
64	[Ww <u>t</u> uZæl mædæmyəhmæ]	/Ww <u>t</u> uZæl mædæmyhmæ/

Z

65	[zur wudmis]	/zur wudmis/
----	--------------	--------------

Y

66	[y ^w əZif yilsis]	/y ^w Zif yilsis/
67	[ylin ifæSniw]	/ylin ifæSniw/

E		
68	[ɛəDæniðærnis]	/ɛDæniðærnis/
69	[ɛəwjən yinæn]	/ɛwjn yinæn/
70	[ɛəwjnæs wuSæn]	/ɛwjnæs wuSæn/
X		
71	[xfifuqəRuyis]	/xfifuqRuyis/
Y		
72	[yəbgəsærlhəm]	/ybgsærlhm/
73	[yəNədyiləsiw Gimiw]	/yNdyilsiw Gimiw/
74	[yəbrən G ^W æwælis]	/ybrn G ^W æwælis/
75	[yəbrək fəLæsəŠitæn]	/ybrk fLæsŠitæn/
76	[yəšrahwuđmis]	/yšrahwuđmis/
77	[yəČæylæsdæzəgzæw]	/yČæylæsdæzgzæw/
78	[yəČææyřomæšəMad]	/yČææyřomæšMad/
79	[yəČædæBæyniw]	/yČædæBæyniw/
80	[yəČæd Ȑiyəzdisiniw]	/yČæd Ȑiyzdisiniw/

81	[yəČædídæRəniw]	/yČædídæRniw/
82	[yəČælməxəGifis]	/yČælmxGifis/
83	[yəČælməxBušən]	/yČælmxBušn/
84	[yəČætækæsit̪]	/yČætækæsit̪/
85	[yəČætæmrært̪]	/yČætæmrært̪/
86	[yəČætidfəLi]	/yČætidfLi/
87	[yəČæyæwæl] [lhədræ]	/yČæyæwæl/ /lhdræ
88	[yəČæyiwsəBæd̪]	/yČæyiwsBæd̪/
89	[yəČuriyæLən̪]	/yČuriyæLn̪/
90	[yəČuFugimænis]	/yČuFugimænis/
91	[yəDædæqʷfæf]	/yDædæqʷfæf/
92	[yəDætfəLæs̪]	/yDætfLæs̪/
93	[yəDəmtiyit̪æ]	/yDmtiyit̪æ/
94	[yəDmitzəæf]	/yDmitzəæf/
95	[yəDəmitəZux]	/yDmitəZux/
96	[yəDəmitwædu]	/yDmitwædu/
97	[yəDəmitudəqdæq̪]	/yDmitudqdæq̪/

98	[yəDəmitwæsif]	/yDmitwæsif/
99	[yəDumbəswudəmis]	/yDumbswudmis/
100	[yəDurætæmdæyt]	/yDurætæmdæyt/
101	[yəfkæ æwæl]	/yfkæ æwæl/
102	[yəfkææfus dgi]	/yfkææfus dgi/
103	[yəfkæyitlhæl]	/yfkæyitlhæl/
104	[yəFidušelfuxis]	/yFidušlfuxis/
105	[yəFəyigər yəkšəmæsuki]	/yFyigr ykšmæsuki/
106	[yəFəywəbrid]	/yFyiwbrid/
107	[yəFəyæqəRyiw]	/yFyæqRyiw/
108	[YəfrædəRæyis]	/YfrædRæyis/
109	[yəFəziləsis]	/yFzilsis/
110	[yəgrærəbfəLæs]	/ygrærəbfLæs/
111	[yəğzəmtæsæw]	/yğzmtæsæw/
112	[YehlektaDært]	/YehlektaDært/
113	[yəžrəhyizris]	/yžrhyizris/
114	[yəkšəmğəryiŠer dwəksum]	/ykšmğryiŠr dwksum/

115	[yəKæwyimiw]	/yKæwyimiw/
116	[yəKəsfəLæSər]	/yKsfLæS/
117	[yəkrəswənyiris]	/ykrswnyiris/
118	[yəkriwədrær]	/ykriwdrær/
119	[YəKərəZəhris]	/YKrZhris/
120	[yəLæyidilbæl]	/yLæyidilbæl/
121	[yəldiyæstɪt]	/yldiyæstɪt/
122	[yəlditæBurt]	/ylditæBurt/
123	[yəldiimis]	/yldiimis/
124	[yəMutsiŠər]	/yMutsiŠr/
125	[yəNəqlæblhæl]	/yNqlæblhæl/
126	[yəQəntiṭis]	/yQntiṭis/
127	[yəQsiyidsəlhedræ]	/yQsiyidslhedræ/
128	[yəQərsueLiđis] [uđeLaεis]	/yQrsueLiđis/ /uđeLaεis
129	[yərsəTirəšt]	/yrsTirəšt/
130	[yərwætædsæ] [yərwætəTædsæ]	/yṛwætædsæ/ /yṛwætəTædsæ/

131	[yərwæləmrær]	/yṛwælmrær/
132	[yərzærəmtæn]	/yrzærm̥tæn/
133	[yəRəzyitič]	/yRzyițič/
134	[yərzæyæqəRuyiw]	/yrzæyæqRuyiw/
135	[yərəzætṛBi]	/yrzætṛBi/
136	[yərzæsælu]	/yrzæsælu/
137	[yəSəmyidæŠiwən]	/ySmyidæŠiwn/
138	[yəswætidiyis]	/yswætidiyis/
139	[yəSærədədiysænis]	/ySærddiysænis/
140	[yəsmærdækəšriwis]	/ysmærdækšriwis/
141	[Yəsyæmæsəd]	/Ysyæmæsd/
142	[YəSælit yəSudrit]	/YSælit ySudrit/
143	[Yəsluytæmdušt]	/Ysluytæmdušt/
144	[YəSəntæqbæylit]	/YSntæqbæylit/
145	[Yəsməndağisufæ]	/Ysmndağisufæ/
146	[YəSærəduđmisusəKurd]	/YSærđuduđmisusKurd/
147	[Yəsyærsițid]	/Ysyærsițid/

148	[Yəswæləmṛar]	/Yswælmṛar/
149	[Yəsəætuyæt]	/Ysəætuyæt/
150	[YəTæzu dəgs]	/YTæzu dgs/
151	[YəTækłæməZuyt]	/YTækłæmZuyt/
152	[YətGadləxyælis]	/YtGadlxyælis/
153	[YəθhuZudḡi]	/YθhuZudḡi/
154	[YTæwiləwhiswæLən]	/YTæwilwhiswæLn/
155	[YəTwitimir]	/YTwitimir/
156	[YəTəfdəgʷæwæwælis]	/YTfdgʷæwæwælis/
157	[YəTəfəDud]	/YTfDud/
158	[YiwənuεKaiyyəwən]	/YiwnuεKaiyywən/
159	[Yiwəḍlæžlis]	/Yiwḍlæžlis/
160	[YəBʷæwulis]	/YBʷæwulis/
161	[YəWətyiyisidəgqəRuyis]	/YWtyiyisidgqRuyis/
162	[YəWətlhəNi]	/YWtlhNi/
163	[YəWətlhəNi yimis]	/YWtlhNi yimis/
164	[Yəwtiṭwædu]	/Ywtiṭwædu/

165	[YəxlæSuqis]	/YxlæSuqis/
166	[YəxđəmæXəm]	/YxđmæXəm/
167	[Yəzwæriyiləhsæb]	/Yzwæriyilhsæb/
168	[YəylidyigəNi]	/YylidyigNi/
169	[YəylidəGirtæğniṭ]	/YylidGirtæğniṭ/
170	[Yəyṛæyiwənwæs]	/Yyṛæyiwnwæs/
171	[YəɛfəsəFulis]	/YɛfsFulis/
172	[YəɛfəsfəLi]	/YɛfsfLi/
173	[YəeməryiğəSis]	/YemryiğSis/
174	[Yufæfərfud]	/Yufæfrfud/
175	[Yufæyæsixfis]	/Yufæyæsixfis/
176	[YuḳræDud]	/YuḳræDud/
177	[Yuḳərtæqəżirt]	/Yuḳrtæqżirt/
178	[YuræGʷənyir] [yuræd̥it̥wənza]	/YuræGʷnyir/ / yuræd̥it̥wənza
179	[Yuyiżuræn]	/Yuyiżuræn/
180	[Yuyæltæblat]	/Yuyæltæblat/

181	[Yuyæliyid <u>q</u> ədræn]	/Yuyæliyid <u>q</u> dræn/
182	[Yuyæliyidwul]	/Yuyæliyidwul/
183	[Yuyæliyid <u>d</u> ærær]	/Yuyæliyid <u>d</u> ærær/
184	[Yuyæld <u>d</u> lhæl]	/Yuyæld <u>d</u> lhæl/
185	[Yuyæld <u>d</u> ælxært]	/Yuyæld <u>d</u> ælxært/

Tagarayt tamatut:

Tagrayt tamatut:

Tutlayt tebda d tantiliwin, yal tantala deg-s timeslay, tamusni n yiwit n tmeslayt mačči lmeen-a-is d tamusni n tantala ney n tutlayt i yer tettekki. Yal amud akken yebyu yili wessie, ur yezmir ara ad d-yeskken tameslayt s telqay ney n tutlayt (ama d tisedgar timsislanin ama d tuddsiiwin i yellan di tutlayt), si tama-nney amud i d-negmer ur nezmir ad d-nini yekmel ney d amatu, imi ahat neyfel yef kra n temsufay I yellan di tmeslayt i nezrew ur tent-d-negli ara wer ma neemmed. Ihi leqdic-nney yezmer kan ay-d-yefk tiki tamatut fellas-s si tama n tecrad tisnislanin itt-yessemarden yef wumuş asnislann n teqbaylit SPK d tmeslayin-nniđen.

Asufey n yimeslicen n tmeslayt s tarrayt n usenfel kan d awezyi, imi nettat tcud yer tilin ney ala tayunin taddayin deg wamud i d-yettwajemeen, d tarrayt n usedger izemren i tigawt-ag. S waya nerra yer useqdec n snat n tarrayin (asenfel d usedger) i usufey n unagraw asnislann n tmeslayt I d-nessers di tfelwit-ag i wadda:

✓ Tırgalin:

Ameslic	Asedru-is	Ameslic	Asedru-is
/P/	[P]	/k/	[k]
/P ^w /	[P ^w]	/K/	[K]
/b/	[b],	/g/	[g]
/B/	[B]	/G/	[G]

Tagarayt tamatut:

/B ^w /	[B ^w], [P ^w]	/g/	[g]
/f/	[f]	/G/	[G]
/F/	[F]	/G ^w /	[G ^w]
/d/	[d]	/ɣ/	[ɣ]
/D/	[D]	/x/	[x]
/t/	[t], [t̪], [T̪]	/x ^w /	[x ^w]
/t̪/	[t̪], []	/X ^w /	[X ^w]
/l/	[l]	/q/	[q]
/L/	[L]	/q ^w /	[q ^w]
/z/	[z]	/h/	[h]
/Z/	[Z]	/H/	[H]
/z̪/	[z̪]	/h̪/	[h̪]
/Z̪/	[Z̪]	/H̪/	[H̪]
/s/	[s]	/t̪/	[t̪]
/S/	[S]	/T̪/	[T̪]

Tagarayt tamatut:

/ʂ/	[ʂ]	/ʐ/	[ʐ]
/Ş/	[Ş]	/R/	[R]
ڙ	[ڙ]	/m/	[m]
/č/	č	/M/	[M]
/Č/	Č	/n/	[n]
/k/	[k]	/N/	[N]
/kʷ/	[kʷ]		

✓ Tiyrā:

Ameslic	Asedru-is
/i/	[i]
/u/	[u], [o], [o:]
/a/	[a], [æ]

✓ Tizgenayriyen:

Ameslic	Asedru-is	Ameslic	Asedru-is
/W/	[W]	/Y/	[y]
/W/	[W]	/Y/	[Y]

Tagarayt tamatut:

Di tezwart n tezrawt-agı nefka-d turda I tmukrist yebnan yef usteqsi ma yellä umgirred gar tmeslayt n yimceddalen d unagraw asnislın n teqbaylit SPK ? s tilawayt. Di tagara n tesledo n wamud, neffey-d yer igemmad temeslayt n yimceddalen içef nexdem tazrawt-nney, tesea kra n yimgirden yef wumuş asnislın n teqbaylit SPK i d-yexdem S. Chaker deg useggas n 1977 yef tgemmunt Eezzuz deg uswir n tesnislit, nezmer atent-d nebder deg wayen i d-iteddun:

- Ulac tiyra tiyezfanin: /a:/, /i:/, /u:/.
- Tella teyra tayezfant /o:/.
- Ulac tazgenayrit tussidt /Y/, d taneyulwiyt tussidt [G] i yeteşfen amkan-is.
- Ulac tazgenayrit tussidt /W/, di kra n isatalen d tasincuct tussidt tufayt [B] i tetefen amkan-is : /yəWæ/ = /yəB°æ/.
- /t/ akked /T/ d tmeslayt d imeslicen s timad-nsen yengarraden.

Ad d-nesmekti, imgirriden-a d igemmad n tesledo n wamud uqfil (tanfaliwin tukriffin), lmeena-s ahat s tezrawt-nniđen n tmeslayt-a ara yilin yef wamud imeldi, iweseen akter ad ilint tgemmad mxallafen yef tid-nney di kra n tecrad tisnislarin.

Tiybula:

➤ Idlisen:

- ✓ CALVET Louis-Jean, *la sociolinguistique*, (coll. « *Que sais-je ?* »), Ed PUF, Paris, 1993.
- ✓ CHAKER Salem, un parler berbère d'Algérie (Kabylie): Syntaxe. Ed Laffite, Aix-en- Prenvence, 1983.
- ✓ GERMAIN Claude; LEBLANC Raymond, *Introduction à la linguistique générale*, la phonétique, Ed les Presses de l'université de Montréal, Montréal, 1981.
- ✓ GROSS Gaston, *Expressions figées noms composés et autres locutions*, Ed OPHRYS, Paris, 1996.
- ✓ MARTINET André, *éléments de linguistique générale*, Ed Armand Colin, Paris, 2003.
- ✓ MOREAU Marie-Louise, *sociolinguistique concepts de base*, Ed MARDAGA, Liège, 1997.
- ✓ VAISSIERE Jacqueline, *La phonétique*, Ed PUF, Paris, 2006.

➤ Isegzawalen:

- ✓ Dictionnaire de Français, *Larousse de poche*, Ed Larousse, Paris, 1995.
- ✓ MOUNIN Georges, *Dictionnaire de linguistique*, Ed PUF, Paris, 1974.
- ✓ DUBOIS Jean, *Dictionnaire de linguistique et science de langage*, Ed Larousse, Paris, 1994.
- ✓ DUBOIS Jean, et all, *Dictionnaire de la linguistique*, Ed PUF, Paris, 2002.

➤ **Imawalen:**

- ✓ BERKAI Abdelaziz. *Lexique de la linguistique Français-Anglais-Tamazight*, Ed ACHAB, Algérie, 2009.

➤ **Imagraden:**

- ✓ MEDJRI Salah, «Traduction, poésie, figement et jeux de mots», *Meta: journal des traducteurs*, Volume 45, numéro 3, 2000.
- ✓ MEJRI Salah. «Le figement lexical », *Cahiers de lexicologie* 82/1, 2003.
- ✓ MEJRI Salah, «Figement et traduction : problématique générale», *Meta: journal des traducteurs*, Volume 53, numéro 2, 2008.
- ✓ BELLIL Rachid, « Kabylie : La région dans les écrits arabes » 26, in *Encyclopédie berbère, Judaïsme – Kabylie XXVI*, Edisud, Aix-en-Provence, 2004.

Amud:

Tanfalist		Anamek-is
A		
1	Ad ak-tin flixiy (nouveau)	Ak-tin cegcey
2	Awal s uqerru.	S lmeena
3	Ad ak-rrey seksu d ayrum	Ak-n-xedmey uguren, iyeblan
4	Ad ak-gerrez-ay tarkasin	Ddeewa: ak d-xidey taluft, ak yizey tasraft
5	Awer teylid	Ddeewa: awer teylid deg uýbel, awer txassed
6	Awer akk-tqas ddunit	Ddeewa: Awer akk-thaz lmeħna n ddunit
7	Ad yessers Rebbi ajeddar-ik	Akk yessehlek Rebbi
8	Ad yessers Rebbi tareddant-ik	Akk yessehlek Rebbi
9	Ad terwud rray-ik.	Ayen I wumi txemmed d iri-t, att nedmed
10	Ad d-yebren lħal/ ad d-yużal lħal	Att-beddel tegnawt (agenffur)
C		
12	Cerken-ten yidammen.	Ttemyilin (d izuran)
D		
14	D amesmer di lluħ	Tettwaxdem yiwen n wass, ur tettuawad ara
15	D bu sebea n lerwah	yas yettagħit ur yettmattat ara
17	D aequq n lebṣel	(flan d aequq n lebṣel) d asmenyer: d ayezfan am ueqquq n lebṣel (I umdan yezzifien rqiqen)
19	D anyir leali/ d yir anyir	D taseedit, nerbeh fellas (anyir= tawenza, zher)
E		
20	Eddu d yiman-ik.	Ilaq att-herced, att zewred
21	Efk-iyi-d udem	Eg-iyi azal, lqima (muquel-d yur-i)
F		
22	Fkiy-as lemqid i ddunit	Serħey I temsal, ur tt-I d-ttifex ara seg zmik
G		
23	Griy-d yur-k/ yettef-iyi-d lħal yur-k	Aqli ddaw n leenaya-ik/ n yifer-ik
H		
24	Harrek-itt ad tezzed(tissirt)	Acqirrew (défit): axdem ayen I yef teggulled !
I		
25	Iger-as irebbi	Yesteħeb-yes, yefreh-as
	Iħuk wul-iw fellas	Iyað-iyi lħal seg-s
	Ileddi aqemmuc-is	Ihedder yef medden
26	Iemer-d lxaṭer-is	Yemmekta-d leħzan, yezzeef
27	Ieweġ deg yiman-is.	Yewħel amek ara yefru uguren-is
28	Imi n wuccen (d afus)	Ttqissin yes (entre le pousse et l'index)
29	Imi n wuccay (d afus) (tardast)	// // (entre pousse et auriculaire)
	Ixeddem tiqejjirin	Yettwali s nnaqes (tamsalt as-yexdem tifurkac)
32	Iseħħa wudem-is	Ur yettethi ara
	Issin iyes-ik yef terbut	Issin tilisa-ik, eddem kan ayla-ik
J		
33	Jmee tiram-ik	Jmee ayla-k, ħkem iman-ik
K		
34	Kkes-ay taeqqayt-it (taeqqayt d tayunt; taeqqayt n čċina)	Flan d taeqqayt (d tayunt) seg wid isney, dayen kksey-t si leħsab imi yeyli deg wul-is

Amud:

35	Kkawen ifassen-is/ifadden.	Si lxuf, si εeyyu
36		
Q		
37	Qnent wallen –is	Yemmut/ yeyleb-it zəaf almi ur yezri d acu ixeddem.
R		
38	Rran-as azaglu	Sexdament, kerzen fellas-s, hekmen-t
39	Rran fellas-as tablaqt	heqren-t
40	Rriy-t yer umdiq-is	S wawal (je me suis défendu contre lui)
S		
41	Semmum uglim-is	Yesəa dnub (ad tjermed deg-s a dtemliled ugur)
	Semmum lberquq	Ulayyer ara ad tazed yuri, ur shiley ara
42	Ssuden tiç-ik	Mi ara tili tyawsa d tawezyit (irréalisable)
43	Siker icifad ar tafed tarkkasin	Eddu ilmend n teswiet, sber ar trebhed
44	Sduklen taseksut	Dduklen deg yiwen n uxxam,
45	Sbah lxir (nouveau).	Am akken imi almi d tura i teslid i tfehmed yef wacu nettmeslay si sbeh, ihi tellid tetqed
T		
	Tebrek yef warraw-is.	Tesber i lerar n di lgelt n warraw is
50	Tegzem teebbuť-iw fellas-as	D lemyidat tameqrant nezzeħ
51	Tekfa tgercart.	Yekfa lgehd, tezmart
52	Tekfa fell-i ddunit	Si lewhama, si leħya
53	Tengedway ddunit	Si leeyad, si lhem, anedruy ameqran
54	Tenneqlab ddunit.	// // //
55	Tenneqlab tasa-aw	Si lfeqea
56	Temlal tasa d wayen turu	Mlalen yięeggallen n twacult
	Tewwi-iyi tiç-iw	Iyder-iyi yides
59	Tsumm-iyi lqaċa/tegnit	Si leħya
60	Tuker-iyi tiç-iw	Iyder-iyi yides
U		
61	Uhdiq s tiç.	Uhdiq ifehhem s usyal n tiç
62	Ur yetteeddi deg-s wawal	Ur ifehhem ara, ur yesmuzgut ara
	Ur yetteeddi deg wawal-iw	Yettay-iyi awal
63	Ur yetteeddi deg-i	Yettqadar-iyi (yal mi ara d-ięeddi ad d-isellem felli)
64	Ur tezzin fellas-as yizan	D argaz yesfan, Ur yemsix ara, d bu nnif
W		
65	Wwet-ay Ddunit tewwet-iyi	Atas I seedday (lfuruħ d lquruh)
	Wwet azrem s aqerru	
	Wwet uzzal madam yehma	
Z		
67	Zur wudem-is.	Ur yettethi ara
Y		
	Yezzif yiles-is.	Ihedder yef medden
70	Ylin ifassen-is.	Yefcel, yeċċa
ɛ		
71	ɛeddan iđarren-is	Yemmut
72	ɛewjen yinan.	Macci akken ilaqqad tili ay tella
73	ɛewjen-as wussan	Tbeddel fellas-as teswiet

Amud:

X		
75	Xfif uqerru-is.	Ilemmed, ilemmmed s zerban
Y		
76	Yebges yer lhem	Ihegga iman-is i lhem
78	Yenneq yiles-iw deg imi-iw	erqen-iyi umeslay
79	Yebren deg wawal-is	Yefka-d awal yuval yenker, ur iweffa ara
80	Yebrek fellas-as ccitan	Tayawsa mi ara truh ur d-ttban ara
81	Yecrah wudem-is	Yefreh
82	Yečča ayla-as d azegzaw.	Yexleq deg-s lehram
83	Yečča ayrum asemmad	Yesedda ussan n lhif
84	Yečča-d abbayen-iw.	Yehres-iyi
85	Yečča-d tiyesdisin-iw.	//
86	Yečča-d idarren-iw	Yettafabae-iyi anda ddiy
87	Yečča lmex n yifis	Ur yesel lehsab, wala imenzayen
88	Yečča lmex n wuccen	Yesea tiherci
89	Yečča takasidt	Ihedder atas
90	Yečča tamrart	Yettmehen deg yiwen n cyel, deg yiwit n temsalt
	Yečča-tt-d fell-i	Yettnadi ad iyi nnay (provocation)
	Yečča-iyi awal/lhendra	Yegzem-iyi-d awal,
95	Yečča-iyi usebbaq	Iteddu atas, ixeddem atas
96	Yeččur-iyi allen/tit	Yeegeb-iyi, ttqadareyt mliy (grand estimate)
97	Yeččuffu deg yiman-is	Yessimur deg yiman-is, yezzuxxu
98	Yedda d aqaf	
99	Yedda-tt fellas-as	Yehres-it / yezzeε-it
100	Yeddem tiyita	Yesber-as i tyita
101	Yeddem-it zəaf	Yexdem lhaqas zəaf
102	Yeddem-it zzux	Yexdem lhaqas zzux
103	Yeddem-it wadu	Yexdem lhaqas bla axemmem d umeyyez
104	Yeddem-it udeqdaq	Yehlek tawla
	Yeddem-it wassif	Iruh-as lmek, yehsel di temsalt
107	Yeddumbes wudem-is.	Icuf, yebzeg
108	Yeddura tamadayt.	Iruh-as i uxsim-is s tufra akken at-yexdeε
109	Yefka awal	Yefka lweed,
	Yefka awal	Yemmesla-as
110	Yefka afus deg-i	Ur iyi-εawen ara, yeğga-iyi weħdi mgal aedaw ney uguren s umata
111	Yefka-it lhal	Seiy yid-s izura, yettili-iyi, yeqreb-iyi
112	Yeffi-d ucelfux-is	Yessufey-d : lkerħ-is ney lkerħ d leħsed-is
113	Yeffey iger yekcem asuki.	Yettedda yef imenzayen s umata
114	Yeffey i ubrid.	// // //
115	Yeffey aqerru-iw.	Ttuyt
116	Yefra d rray-is.	Yezra d acu ara yexdem, yextar
117	Yeffeż iles-is.	Yemmut
118	Yegrareb fellas-as	İhemmel almi ur yezri anda, acu ixeddem
	Yegzem tasa-aw	Iyaq-iyi
121	Yehlek taddart	Idur-itt s lmeccad ixeddem
122	Yejgugel / yeckenqed deg wawl	Itekka yef wawal-nni kan ur as-neęgib ara
	Yejreh yizri-is	Yettru atas

Amud:

125	Yekcem ger yiccer d uksum	Yekcem gar sin yettemyilin; s lxir ney s ccer
126	Yekfa yessuli.	Yeddef nezzeh, yehzel
128	Yekkaw yimi-iw.	Cyad / yewhem d acu ara d-yini
129	Yekkes fellas sser	Yesbehdel-it s umata (s irregmat ney s tigawt n warleqder)
	Yekres unyir-is	Yezeef, yehzen
133	Yekker i udrar	Ixeddem ayen iwumi ur yezmir
134	Yekker zher-is	Tusa-as-d temsalt ara ye
135	Yella-iyi di lbal/ ur ak yelli ara di lbal	Qesdey, Byiy at xedmey/ ur tebyid, ur teqsided
136	Yeldi-as tiç	Isemmeñ-as ad ..., ur as-yugi ara
137	Yeldi tawwurt.	Mi ara nexdem akka tigawt ara yeğgen win-nniñen ad ieddi tilas (yessum-as)
	Yeldi imi-is	Yewhem, yefqeñ
140	Yemmut lhes-is	Ur d-iban ara, ur as-nesli ara
141	Yemmut si ccer.	Yelluz, yenhaf
	Yeneqlab lhal	Yuyl d agenfur
144	Yeqqen tiç-is	Yemmut
145	Yeqqes-iyi-d s lhedra	Yeqreh-iyi-d s lhedra
146	Yeqqers ueellid-is/ udellaæ-is	Ur yesei ara sseñ
	Yerra aðar	Iseggem iman-is, yuyl-d ar ubrid
	Yerra taqeggirt ar deffir	Ibeddel rray-is ur iteddu ara di temsalt sumata
147	Yers d tirect	Yehlek nezzeh, yenþer almi ur yezmir ad iherrek
148	Yerwa taðsa/ yerwa-t d taðsa.	Yehqer/ yehqer-it
149	Yerwa lemrar	Yetmehhen, yenhaf
150	Yerza remdan	Mi ara yedden cciax ad nefler
151	Yerrez yiñj	Yenqes uzyal-is
152	Yerrez-iyi aqerru-iw	Yehres-iyi s lehdur, d utekki (insistance)
153	Yerrez-it Rebbi	Tedra-as-d temsalt it iqurren atas
154	Yerza asalu	
	Yesuffey-d acciwen	Yuyl yewær, iteffey i yiberdan
156	Yeswa tidi-is	Yessexdem-it ur t-ixelles
157	Yessared-d iysan-is	Ihuÿg-d
158	Yesmar-d akkerciw-is	Yemla-d sser-is
159	Yesyam-as-d	Ikellef-as-d wis tlata akken at-iney, at yewwet
162	Yessali-it yessuder-it	Ihuÿeb-it nezzeh, ilum-it
163	Yesluy tamduct.	Yexdem ayen ara yesxesren amwati gar medden
164	Yessen taqbaylit	Yessen imenzayen, lewayed, d tmeslayt
165	Yesmendag isufa	Ixeddem ayen ara yesnernin lexsem yellan yagi
	Yessared udem-is s usekkurd	Ur yettethi ara
	Yesseyres-itt-id	Tettunefk-as-d teqcict i zwaj (qeblen imawlan-is)
	Yeswa lemrañ	Yerwa lmehna
172	Yettazu deg-s	Ihedder fellas s ccer
	Yettak tamezzuñt	Yesmuzgut, yettamen ayen as-d-inin
175	Yettagad lexyal-is.	D amaggad
	Yetthuzzu deg-i.	Yettnadi ad izer dacu yellan deg ul-iw, dacu ttxemmimay, dacu i yedran
179	Yttawi lewhi s wallen	Ur yezmir ad yexdem iqih

Amud:

	Yettawi timisit	Isebber, iyelleb iman-is
184	Yetṭef deg wawal-is	Ur ibeddel ara : awal / rray
	Yetṭef addud	Yehbes ad iwali
186	Yiwen n ueekkaz I ay-yewten	Kif kif aybel-nney
187	Yewwed lajel-is.	Yemmut
188	Yewwa wul-is	Yeeya nezzeh (Moralement)
189	Yewwet yiysi deg uqerru-is	Ixuṣ lefhem
190	Yewwet lhenni.	Yugi ad yexdem
191	Yewwet lhenni I yimi-is	Yugi ad d-yemmeslay
192	Yewwet -it waḍu	Yehlek aḍu
193	Yexla ssuq-is	Ur yesei ara sseḥ
	Yexdem axxam	Yezwej
195	Yezwar-iyi lehsab	D axemm̄em , d tamuyli lqayen sold ad ner tiyita anda ur ilaq ara (imenyi d tfamilt, d lehbab ...)
196	Yeyli-d yigenni ?!	Ur yedri ara wayen meqren
197	Yeyli-d deg yir tagnit	Di teswiet ideg ur yezmir ad yexdem kra
	Yeyra yiwen n wass	Wessan-t imawlan-is yiwen n tikelt yecfa
	Yeeses yef wul-is	Yehres iman-is ad yexdem kra nnig n wul-is
201	Yeeses-fell-i	Ur iyi-quder ara
202	Yeemer yiyes-is	Yettwamlek, mejnun, yedderwec
	Yufa aferfud	Yufa sseba, abrid, amek ara yekcem gar sin
203	Yufa-as ixef-is	Yufa ayen yebya wul-is s umata /yufa-d tifrat i yiwen n temsalt
204	Yuker addud	Yehbes cwiṭ ad imuqel, ad isel, ad d-yer awal
205	Yuker taqejjirt	Yerwel s tufra, ibeddel rray yugi ad yeddu deg wayen I nemsefham
206	Yura deg unyir/ yura di twenza	Lmektub, zher
207	Yuy izuran	Yexdem assayen: s nnesba, s tnezdut/ tamettut: tesea dderya
208	Yuyal d tablaḍt	Yiwen ur t-yeħsib, yettwahqer
209	Yuyal-iyi d qedran.	yunzay at-xedmey
210	Yuyal-iyi-d wul	Byiy ad xedmey kara (envie)
211	Yuyal-iyi d adrар.	Yettban-iyi-d yeweer
212	Yuyal-d lħal	Yuyal-d Agenfur
213	Yuyal d alaxert	Yedħeef, yehzel

Tamawwt:

Deg uswir-agħi ad d-nesken tafelwit i nebda-tt ȳef sin yehricen : amezwaru n tenfaliwin tukrifin s tira tumrist, nessers-itent ilmend n usismel agemm̄ayan (185 d tanfalit), wis sin I usegzi n yinumak n yal yiwef seg-sent.

Awal	Anamek-is	Awal	Anamek-is
Anfalan	Expressif	Asergel	Obstacle
Ageneses	Représentation	Agrimesla	Archiphonème
Agssusru uslig	Double articulation	Anermes	Contacte
Akala	Processus	Arawes imttewtel s	Neutralisation
Akinebđanen	Suprasegmentaux	ustatal	conditionnée par le contexte
Akarif	Figement		
Amaswad	Inspecteur	Arawes amsertan	Assimilatif
Asiley	Formation	Agemmay amsislan	Alphabet Phonétique
Asuddes	Composition	n tmaziyt	Amazigh
Asuddem	Dérivation	Aneyaleqqaq	Palais mou
Afaray	Progressive	Aneyaquran	Palais dur
Asagu amiyac	Appareil phonatoire	Asekles	Enregistrement
Asedger	Distribution	Aydebbu	Accent
Asefk ayunwal	Pertinence communicative	Agemmay amsislan agraylan	Alphabet phonétique international
Arawes imesdefer	Neutralisation régressive	Ameżlu	Service
Asiwed	Transmission	Arżan	Aperture
Adekka	Bruit	SPB	System phonologique
Asismel	Classification	SPK	Berbère // // Kabyle
Aniyrı	Vocalique	Imsebgan	Pertinent
Argalan	Consonantique	Imsegarradanen	Distinctifs
Asmatu	Généralisation	Imenzayen	Principes
Amyuggel	Interdépendance	Iferdisen	Eléments
Asnimek	Interprétation	Ijerriden	Traits
Agemmay	Alphabet	Ini	Couleur
Ameslic	Le phonème	Lebyi asertan	Volonté politique
Asenfel/ amrirı	La commutation	Leşnaf n tmeskalt	Types de variante
Tesnalyamkan	Morphosémantique	Tinekaranın	Pharyngales
Tinmettiyin	Sociales	Tinawanın	Discursives
Tidamsaniyin	Économiques	Tuzuft	Sexe

Awal	Anamek-is	Awal	Anamek-is
Tisertanin	Politiques	Tazriwurant	Fonctionnaliste
Tawuri	Fonction	Timeskal/Tantaliwin	Variantes
Tiseðruyin	Réalisations	Tasnilestmettit	Sociolinguistique
Tisinct	consons bilabiales	Timeslayin	Parlers
Tiniyef-uglanin	Apico-dentales	Timidranin	Concepts
Tanixef-adluglanin	Apico-alvéolaires	Tiwtlin	Conditions
Timidisın	Latérales	Tulmisin	Spécificités
Timergigayin	Vibrantes	Timawalanin	Lexicales
Ticłalanin	Uvulaires	Tiseddassanin	Syntaxiques
Tigerjanin	Laryngales	Tanugelt	Dentale
Timsenzarin	Nasales	Tırgalin timawin	Consonnes orales
Tiþerðaqin	Occlusives	Tadluglant	Alvéolaire
Tumriyin	Fricatives	Tazefzaft	Sifflante
Tincuglanin	Labiodentales	Tasnislit	Phonologie
Tacewcawt / tujict	Chuintante	Tifurkac	Branches
Tanixeft	Apicale	Tasenmeslict	Phonématique
Tizlit	Intonation	Tasnizlit	Prosodie
Timerkantit	Richesse	Tiqqrit	Ton
Temsufay	Enoncé	Ur nmid	Partiel
Tameskal tarakalant	Variante géographique	Uddus	Signifiant
Tayunin taddayin	Paires minimales	Umsil	Syntagme
Tizgenayriyin	Semi-voyelles	Yemden	Complet
Tinmezranin	Historiques		
Turdaseglant	Hypothéticodéductive		

Takerda i d-yessebganen tilissa n tmeslayt